Rzadkie lub zawleczone rośliny w Polsce.

(Seltene oder in der letzten Zeit nach Polen eingeschleppte Pflanzenarten).

Podał

JÓZEF TRZEBIŃSKI.

Spis niniejszy obejmuje rośliny rzadsze lub bardzo niedawno do Polski zawleczone. Niektóre z nich, notowane jeszcze w początkach ubiegłego stulecia, dochowały się dotąd, lecz nie wykazują tendencji do dalszego rozpowszechniania, jak np. *Parietaria officinalis*. Inne zagarniają w Polsce coraz to nowsze tereny, jak np. *Solidago canadensis*, *Aster salignus*, *Rudbeckia laciniata*, a w ostatnich czasach *Galinsoga hispida*. Jeszcze inne, znalezione w najnowszych czasach, jak np. *Achillea Gerberi*, *Centaurea diffusa* i *C. solstitialis* — są tylko przypadkowo zawleczonemi ze wschodu gatunkami, które prawdopodobnie na stałe nie osiedlą się w Polsce z powodu zbyt odrębnych warunków klimatycznych.

***Parietaria officinalis* L.** (Pomurnik lekarski). Rośnie koło murów starych i ogrodzeń. Występuje gromadnie w Puławach (Instytut). Wymieniony przez M. Szuberta dla okolic Warszawy (Prodromus). Stanowiska w Polsce południowej: ścianki jarów Dniestru, Bielany i Czerna pod Krakowem (Szafer). W Niemczech jako roślina dziedziczała i tylko sporadycznie. W Rosji: Podole, Rosja południowa, Krym, Odessa. Dawniej utrzymywana w Europie środkowej po ogródkach jako roślina lekarska.

***Amarantus albus* L.** (Szarłat biały). Gatunek o szarych drobnych liściach. Zbierałem go jako chwast w okolicach Odessy. W Polsce znalazłem szarłat ten (kilka okazów) przy plancie drogi żel. Nadwiślańskiej w okolicach Rejowca w 1907 roku. U Szafera i w Prodromusie roślina nie wymieniona. U Schmalhausena podobnie. Natomiast Flerow i Fiedczenko przytaczają ten gatunek szar-

łatu dla Rosji południowej i południowo-wschodniej i dla Krymu, jako chwast ruderalny. W Europie południowej *A. albus* jest rośliną bardzo pospolitą, we Francji w okolicach Montpellier. W Niemczech tylko w Badeni i w okolicach Frankfurtu nad Menem. W ostatnich czasach roślina ta zaczyna się rozpowszechniać w Rosji. Taljew cytuje ją dla ziemi Kijowskiej, Charkowskiej, Astrachańskiej i Sartaowskiej. *A. albus* został z Ameryki Północnej zawleczony do Europy na początku XIX wieku.

***Thlaspi perfoliatum* L.** (Tobółki przerostolistne). Chwast ogrodowy i polny. Rośnie obficie w Puławach na glebie gliniastej. W 1929 r. znalazłem ten gatunek tobółków w Bieniakoniach na Stacji Rolniczej (Wileńszczyzna) na glebie piaszczystej. Prawdopodobnie zawleczony z nasionami zbożowymi, *Thl. perfoliatum* występuje w Polsce południowej między Kielcami a Pińczowem i wzdłuż Wisły: Janów, Kazimierz, Opole (Prodromus). Według Szafera trafia się chwast ten rzadko na niżu Polski południowej i tu osiąga kres północnego rozmieszczenia. Znajdowany też był na Wołyniu (zestawienie K. Drymmera). W Niemczech tylko na południu. W półn. Niemczech bardzo rzadko i niestale (Magdeburg). Nadto w Gdańsku. W Rosji na Podolu, a sporadycznie w całej Rosji środkowej, a nawet północnej. Według Nymana także w Skandynawii.

***Barbarea vulgaris* R. Br. var. *arcuata* Rehn b. (sp.).** (Gorczyznik łęgowaty). Chwast ogrodowy. Podany dla Warszawy i Goławka (Prodromus). Według Szafera na niżu polskim w części północno-zachodniej. W Puławach po ogrodach jako chwast bardzo pospolity (!) W Niemczech stanowiska bardzo rozrzucone i niestałe. Schmalhausen podaje tę roślinę dla Rosji południowej i południowo-wschodniej. Według Nymana gatunek ten trafia się w całej Europie, lecz ma stanowiska bardzo rozproszone i niestałe.

***Orobis laevigatus* W. K. (*Lathyrus luteus* Peterm. b. *laevigatus* W. K. [sp.]).** Drzewigroszek rdzawy. Występuje obficie w Kazimierzu nad Wisłą w zaroślach leśnych (!), a także w lasach pod Garwolinem (!). Należy jednak do roślin rzadszych. W Polsce znajdowany był w Łukowskim, w Siedleckim, w Opoczyńskim i w Płocku (Zestawienie K. Drymmera), a nadto w okolicach Wilna, Grodna i w Puszczy Białowieskiej. Prócz tego na Wołyniu, Podolu, w Rosji południowej i wschodniej (Orenburg, Perm) i koło Petersburga. W Niemczech tylko w Prusach Wschodnich (Insterburg). W całej Europie południowej — pospolity (Nymana).

***Dracocephalum thymiflorum* L.** (Pszczelnik macierzankolistny). Roślina stepowa. Zbierałem ją koło stacji drogi żel. Bobrynska na

Ukrainie w 1907 roku. W 1919 r. widziałem okazy zebrane przez Z. Wóycickiego w okolicach Świdra pod Warszawą. U Szafera podana jako roślina do Polski zawleczona. Na Ukrainie występuje, ale rzadko. Pospolita w Rosji południowej i południowo-wschodniej, a według Nymana sporadycznie w Rosji środkowej, w południowej Finlandji i Skandynawji, jako gatunek niedawno zawleczony.

Aster salicifolius Scholl. (*Ast. salignus* Willd.). (*Aster* wierzbo-listny). Nad rzekami w zaroślach wierzbiny. W Puławach nad Wisłą obficie (!) Okolice Warszawy i Kampinosa (*Prodromus*) i w Opoczyńskim. Według Szafera występuje na aluwjach rzecznych średniej i dolnej Wisły i na Śląsku. Notowany na Wołyniu i w okolicach Białej Cerkwi. W Rosji wogóle roślina rzadka (Ekaterynosław). W Niemczech dość pospolity: Bawaria, Niemcy środkowe, nad Elbą i Saalą, Niemcy zachodnie. Prócz tego w Austrii, w Czechach, na Węgrzech, w Lombardji i w Anglii (Nymana).

Solidago canadensis L. (Nawłoc kanadyjska). Po ogrodach dawniej w Polsce, a obecnie na Litwie i w Rosji utrzymywana dla ozdoby, w Puławach i Kazimierzu nad Wisłą (!). Znalazłem roślinę tę i w okolicach Lublina. W 1927 r. zebrałem kilka okazów w lasach pod Garwolinem. W *Prodromusie* wymieniona tylko jako roślina ozdobna. Później znajdowana w okolicach Warszawy, Włodawy i w powiecie Trockim. Szafer podaje, że nawłoc ta często się trafia nad Wisłą. W Niemczech notowana sporadycznie jako zawleczona. Dla Rosji wymieniana jako zdziczała z ogrodów. Według Nymana roślina ta rozpowszechniona w całej Europie, lecz posiada stanowiska bardzo rozproszone. Pochodzi z Ameryki Północnej.

Achillea nabilis L. (Krwawnik szlachetny). Krwawnik ten znalazłem w Puławach w lesie rządowym na porębach leśnych na glebie piaszczystej. *Prodromus* wymienia następujące stanowiska dla tej rośliny: Prądnik, Stopnica, Wilczkowice, Ojców, Pińczów. Według Szafera krwawnik szlachetny występuje na wyżynie Małopolskiej, ale rzadko. Dla Wilna podany jeszcze w 1791 roku przez Ks. St. Jundziłła. Pospolity w Niemczech Zachodnich i w Turyngji, prócz tego w Austrii, w Czechach i na Węgrzech. Na Pomorzu rzadko się spotyka. Trafia się i w Rosji południowej i zachodniej, lecz według Taliewa tylko jako gatunek zawleczony.

Achillea Gerberi MB. (Krwawnik żółty). Krwawnik ten znalazłem na porębach w lesie sosnowym w Puławach w 1920 r. Rośnie on tam razem z *Achillea nobilis* i *Centaurea diffusa*. Żółty krwawnik zbierałem też w okolicach Chersonia. Dla Polski roślina nie notowana. Na Pomorzu obserwowana koło młynów i na stacjach towa-

rowych, prawdopodobnie zawleczona ze zbożem (Ascherson i Graebner). W Rosji południowej i południowo-wschodniej pospolita roślina: Cherson, Ekaterynosław, Krym, Kaukaz, Dżungarja, Turkistan (Schmalhausen).

Centaurea diffusa Lam. (Bławatek drobnogłówkowy). Roślina stepowa. Tworzy na stepach „perekaty pole“. Znalazłem bławatek ten na porębach leśnych w lesie rządowym w Puławach. W Prodrumie nie wymieniony. Szafer podaje bławatek ten dla Polski, jako rośliny zawleczonej i wymienia Podole (już poza granicami Polski) jako naturalny graniczny zasięg. Schmalhausen podaje bławatek ten dla Rosji południowej: Podole, Bessarabia, Krym, Charków. Rośnie także w Turcji i w Małej Azji. Na Ukrainie dość rzadka roślina. Zbierałem ją tylko w Czerkasach na wybrzeżu Dniepru. We Francji południowej obserwowano mieszańce tego bławatka z *C. paniculata* i *C. rhenana*. Podobne mieszańce znajdowano sporadycznie na Pomorzu i w Brandenburgii.

Rudbeckia laciniata L. (Rudbekja naga). Ozdobna roślina ogrodowa. Pochodzi z Ameryki Północnej. W stanie dzikim znajdowałem ją w okolicach Puław (Końska Wola) i w Łowickiem, a w 1903 roku w Miżyńcu pod Przemyślem — zawsze nad brzegami rzeczek. Prodrum podaje tę roślinę jako dziedziczą dla Lublina (Czechówka, Sławinek). Szafer nadmienia, że rudbekja naga łatwo dziczeje i spotyka się w zaroślach nadrzecznych. W Polsce notowana (zestawienie K. Drymmera) w Lubelskiem, Opoczyńskiem i w Kaliskiem (Turek i Sieradz). W Niemczech występuje bardzo niestale i również wzdłuż rzeczek na Śląsku i Łużycach. Trafia się też w Austrii, na Węgrzech i w Belgii. U Schmalhausena dla Rosji niewymieniona. Taliew podaje jako dziedziczą dla zachodniej części Rosji.

Artemisia austriaca Jacq. (Bylica austriacka). Roślina zawleczona. Znajdowana była w okolicach Warszawy (Prodrum). Ja sam zbierałem ją w okolicach Pilawy, koło plantu drogi Nadwiślańskiej w 1898 r., a w okolicach Siedlec w 1910 r., w Puławach zaś w 1922 r. Znajdowałem ją też na Ukrainie (Biała Cerkiew, Smiła, Czerkasy) zawsze tylko na glebie piaszczystej. Szafer podaje tę bylicę jako dość rzadką dla Wołynia, Podola i stepowego Pokucia. Według Schmalhausena występuje *A. austriaca* w całej Ukrainie i Rosji połudn., lecz rzadko i niestale. Taliew nie przytacza wcale tej rośliny dla Rosji. Według Nymana rośnie ona w Rosji wschodniej, w Austrii i na Węgrzech. W Niemczech (Magdeburg) i we Francji sporadycznie jako roślina zawleczona.

***Galinsoga hispida* Benth.** (Zółtlica owłosiona). Chwast ogrodowy, pochodzący z Ameryki Południowej. Poraz pierwszy zauważyłem ten nowy gatunek zółtlicy w Warszawie w Ogrodzie Botanicznym w 1916 roku, gdzie występuje jako chwast w dużej ilości. W roku następnym znalazłem ją w Czerniakowie pod Warszawą. W Puławach w ogrodach Instytutu zauważyłem ją w 1919 roku. W zielniku b. Instytutu Agronomicznego znalazłem notatkę, że zółtlica owłosiona została po raz pierwszy znaleziona w Puławach przez S. Ganieszyna w 1914 roku w ogródku Dyrektora Instytutu. Roślina ta została w 1924 roku przez W. Sławińskiego zanotowana w okolicach Zielonych Jezior pod Wilnem, ja sam w 1928 roku znalazłem kilka okazów pod Wilnem, na folwarku Zakret.

G. hispida, podobnie jak pokrewny gatunek *G. parviflora*, pochodzący również z Ameryki Południowej i zanotowany jako chwast uporczywy dla Warszawy i Łomży jeszcze w Prodrumisie, należy do rocznych roślin. Obydwa gatunki mnożą się bardzo szybko zapomocą nasion. Lecz *G. hispida* posiada nasiona cięższe niż *G. parviflora* i dlatego nie może się tak szybko rozpowszechniać, a przytem jest wrażliwszą na przymrozki jesienne i dlatego ginie wcześniej niż *P. parviflora*. Szafer wspomina, iż *G. hispida* pospolita jest w Warszawie. Z artykułu M. Czyrshniacówny widać (Roczniki Nauk rolniczych, Tom XX, 1929), że roślina ta zdołała się już w Warszawie na dobre zadomowić. Garcke we florze Niemiec wcale o tej zółtlicy nie wspomina, Ascherson i Graebner piszą, że stała się ona chwastem uporczywym w Berlińskim Ogrodzie Botanicznym. Schmalhausen i Taliew rośliny tej dla Rosji nie podają.

Piśmiennictwo.

Ascherson, P. u. Gräbner, P. Flora des nordostdeutschen Flachlandes. Berlin 1898—99.

Drymmer, K. Spis roślin zawartych w 14 tomach Pamiętnika Fizjograficznego. Warszawa 1897.

Fiedczenko, B. A. i Flerow. Flora Jewropiejskiej Rosji. Petersburg 1910.

Garcke, A. Illustrierte Flora von Deutschland 22-te Ausgabe. Berlin, 1922.

Nyman, C. Fr. Conspectus florae europaeae. Orebrö 1878—82. Trzy tomy.

Rostafiński, J. Florae polonicae prodromus. Berlin 1873. Cytowane jako Prodrumus.

Sławiński, W. Zielone jeziora pod Wilnem. Wilno 1924.

Szafer, Wł. Kulczyński, H. Pawłowski, B. Rośliny polskie. Lwów—Warszawa 1924, cytowane jako Szafer.

Schmalhausen, J. Flora jugozapadnoj Rosji. Kijow 1886.

Taliew, W. J. Opredieliliel wysszich rastienij Jewropiejskiej czasti S. S. S. R. Moskwa-Leningrad 1928.

Thellung, M. A. La flore adventive de Montpellier. Mem. de Soc. Nation. de Sciences Natur. de Cherbourg. Tome XXXVIII. Cherbourg 1911—1912.

Trzebiński, J. Flora lasów Garwolińskich. Sprawozd. Kom. Fiz. Akad. Um. w Krakowie. Tom XXXIV. Kraków 1899.

— Flora Smiły i okolic sąsiednich. Pam. Fizjogr. Tom XXI Warszawa 1913.

Zelencow, A. O. Oczerk klimata i flory Jewropiejskoj Rossji. Scripta botanica Horti Petropolitani. Petersburg 1904.

Zakład Systematyki roślin U. St. B. w Wilnie.

Zusammenfassung.

Als seltenere Arten wurden in Polen in den letzten Jahren vom Verfasser beobachtet: *Parietaria officinalis* L. Puławy, woj. Lublin, *Thlaspi perfoliatum* L. Puławy, Bieniakonie (bei Wilno), *Barbarea arcuata* Rch n b. Puławy, *Orobis variegatus* W. K. Puławy, Garwolin (woj. Lublin), *Aster salignus* Willd. Puławy, am Weichselufer, *Solidago canadensis* L. ebenda, und ausserdem bei Garwolin (woj. Lublin), *Rudbeckia laciniata* L. Puławy, Kazimierz (woj. Lublin), bei Łowicz und bei Przemyśl (Miżyniec), *Artemisia austriaca* Jacq. Garwolin, *Achillea nobilis* L. Puławy.

Als in allerletzter Zeit eingeschleppte beobachtete Verfasser folgende Arten: *Amarantus albus* L. an der Eisenbahn bei Rejowiec (woj. Lublin), *Dracocephalum thymiflorum* L. von Z. Wóycicki bei Otwock (woj. Warschau) gefunden, *Achillea Gerberi* M. B. und *Centaurea diffusa* L. von Verfasser bei Puławy gesammelt, *Centaurea solstitialis* L. bei Warschau, *Galinsoga hispida* Benth. in Warschau und Umgegend als Ruderalpflanze und in Puławy verbreitet. Wurde auch bei Wilno von W. Sławiński und vom Verfasser gefunden (einige Exemplare).

Aus dem Institut für Pflanzensystematik der Universität in Wilno.